

УДК 340.12:17.023.2:608.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.60>

ТРАНСГУМАНІЗМ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Крегул А.М.,

*аспірант кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ORCID: 0009-0003-5508-5048

Крегул А.М., Трансгуманізм як філософсько-правова категорія: актуальні проблеми правового регулювання

Стаття присвячена дослідженню трансгуманізму як філософсько-правової категорії, що виникла на перетині сучасної філософії, біоетики та теорії права. Аналізується генеза трансгуманістичної думки - від її витоків у філософському позитивізмі та традиції Просвітництва до оформлення як самостійного інтелектуального руху наприкінці ХХ - на початку ХХІ століть. Встановлено, що трансгуманізм як концепція передбачає радикальне переосмислення людської природи шляхом застосування передових технологій - генної інженерії, нейроінтерфейсів, нанотехнологій та штучного інтелекту, що ставить перед правовими системами принципово нові завдання щодо визначення суб'єктів права, обсягу правоздатності та меж допустимого втручання у людський організм. Досліджено ключові філософські підстави трансгуманізму, зокрема принципи автономії особи, самовизначення та ідею «вдосконалення» людини, і з'ясовано їхнє відображення у сучасному правовому дискурсі прав людини. Проаналізовано напругу між трансгуманістичними ідеалами та традицією природного права: доведено, що томістська теорія природного закону здатна слугувати нормативним орієнтиром для оцінки технологій вдосконалення людини за умови визнання гнучкості людської природи. Виявлено правові виклики трансгуманізму у сфері прав людини: ризик «призначеної нерівності» між вдосконаленими та невдосконаленими особами, проблема нейроправ, захисту когнітивної свободи та самоідентичності. Встановлено, що відсутність уніфікованої міжнародно-правової регуляції технологій вдосконалення людини породжує правовий вакуум, на заповнення якого спрямовані перші законодавчі ініціативи окремих держав. Зроблено висновок про необхідність формування трансгуманістичної правової доктрини, яка б органічно поєднувала захист основоположних прав людини із відкритістю до науково-технічного прогресу.

Ключові слова: трансгуманізм; права людини; природне право; технологічне вдосконалення; права антропологія; нейроправа; постлюдина.

Kregul A.M., Transhumanism as a philosophical-legal category: current problems of legal regulation

The article examines transhumanism as a philosophical-legal category emerging at the intersection of contemporary philosophy, bioethics, and legal theory. The study traces the genesis of transhumanist thought - from its roots in philosophical positivism and the Enlightenment tradition to its crystallisation as an autonomous intellectual movement at the turn of the twenty-first century. It is established that transhumanism as a concept entails a radical reconceptualisation of human nature through the application of advanced technologies - genetic engineering, neural interfaces, nanotechnology, and artificial intelligence - thereby posing fundamentally novel challenges to legal systems with regard to the definition of legal subjects, the scope of legal capacity, and the permissible limits of intervention in the human body. The article explores the core philosophical foundations of transhumanism, notably the principles of personal autonomy, self-determination, and the idea of human «enhancement», and examines their reflection in contemporary human rights discourse. The tension between transhumanist ideals and the natural law tradition is analysed in depth: it is demonstrated that the Thomistic theory of natural law may serve as a normative framework for evaluating human enhancement technologies, provided that the malleability of human nature is acknowledged. The legal challenges of transhumanism in the field of human rights are identified, including the risk of «designed inequality» between enhanced and unenhanced persons, the problem of neurorights, the protection of cognitive liberty, and self-identity. It is established that the absence of a unified international legal framework governing human enhancement technologies creates a legal vacuum, which the first legislative initiatives of individual states aim to fill. The article concludes that the formation of a transhumanist legal doctrine is necessary - one that organically combines the protection of fundamental human rights with openness to scientific and technological progress. Such a doctrine must navigate between the Scylla of techno-utopian

reductionism and the Charybdis of bioconservative rigidity, establishing principles of proportionality, non-discrimination, and reversibility as the pillars of future legal regulation.

Key words: transhumanism; human rights; natural law; technological enhancement; legal anthropology; neurorights; posthuman.

Постановка проблеми. Технологічна революція початку ХХІ століття поставила перед правовою наукою питання, які ще кілька десятиліть тому здавалися атрибутом наукової фантастики: чи є людина незмінною правовою даністю, чи може вона трансформуватися настільки, що сама категорія «людина» потребуватиме юридичного перевизначення? Саме цей рубіж і позначає трансгуманізм - інтелектуальний рух, що обстоює радикальне вдосконалення людського організму за допомогою передових технологій з метою подолання біологічних обмежень, хвороб та навіть смерті.

Для правової системи трансгуманізм є викликом щонайменше у трьох площинах. По-перше, він розмиває традиційні межі правосуб'єктності: якщо когнітивні функції людини можуть бути доповнені нейроімплантами або перенесені у цифровий простір, то питання про право, відповідальність та ідентичність такого суб'єкта постає в абсолютно новому вимірі. По-друге, доступ до технологій вдосконалення, які коштуватимуть значної суми, загрожує створити нерівність нового типу, т.зв.

«призначену нерівність» між вдосконаленими та невдосконаленими особами, що прямо суперечить принципу рівності, закріпленому у всіх сучасних конституціях та міжнародно-правових актах. По-третє, трансгуманізм кидає виклик самим засадам правової антропології, оскільки традиційно право ґрунтується на концепції незмінної людської природи, що слугує підставою для невідчужуваних прав.

Незважаючи на стрімкий розвиток відповідних технологій, правова наука реагує на ці виклики із запізненням. Як зазначають дослідники, трансгуманізм не вписується у традиційні рамки ні природного, ні позитивного права, а відсутність судової практики та законодавчого регулювання у більшості держав лише загострює проблему [1, с. 218].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню трансгуманізму як філософської та суспільно-правової проблеми присвячено значний масив зарубіжної наукової літератури. Серед ключових авторів у сфері правового виміру трансгуманізму варто виокремити Б. Каммінгса, який здійснив комплексний аналіз трансгуманістичних технологій та їх правових наслідків, зосередившись на проблемах правосуб'єктності постлюдини та межі між терапевтичним і вдосконалювальним застосуванням технологій [1]. В. Вардан розглядав трансгуманізм у контексті концепції «сингулярності» та виявив інципієнтні правові, етичні й політичні виклики, що породжуються експоненціальним розвитком технологій [2]. М. Філіпова, К. Ілієв та Р. Юлева-Чучулайн у спільній праці дослідили трансгуманістичний правовий світогляд крізь призму сучасних трансформацій, дійшовши висновку, що адептами трансгуманізму прийняття нових законів вважається неминучим у міру вдосконалення людського виду [3].

Р. Фрідманський аналізує права людини в контексті трансгуманістичної медицини та зазначає, що трансгуманізм як концепція пропонує радикальне переосмислення людської природи через застосування передових технологій, що породжує нові етичні, правові та соціальні проблеми [4, с. 2078]. У тому ж дослідженні наводиться позиція Ю. Туряньського, який стверджує, що доктрина трансгуманізму не відповідає правовим стандартам розвиненого суспільства, оскільки може вести до обмеження індивідуальної свободи заради гіпотетичних майбутніх ідеалів [4, с. 2079].

П. Корбі висвітлює філософські підстави трансгуманізму, наголошуючи на його коренях у філософському позитивізмі та його впевненості у визвольній силі технологій, і приходять до висновку, що трансгуманізм позначений глибоко вкоріненим відчаєм, який носить маску недостатньої надії [5, с. 182]. Д. Крауч досліджує трансгуманізм крізь призму теорії природного права, обстоюючи позицію, що томістська концепція природного закону здатна слугувати підґрунтям для оцінки технологій вдосконалення людини [6]. М. Потрч та В. Страховник звертаються до проблеми морального трансгуманізму та вдосконалення чеснот, доводячи, що посилення моральних чеснот технологічними засобами підриває чутливість людини до моральних підстав і ставить під загрозу її автономію [7, с. 1].

Серед авторів, що досліджують правовий антропоцентризм в умовах трансгуманізму, слід відзначити роботу, присвячену аналізу міжнародно-правових принципів, покликаних зберегти правовий антропоцентризм перед загрозою пост-антропоцентризму, автор розрізняє трансгуманізм і техно-онтологічний постантропоцентризм та пропонує систему принципів для юридичного захисту людини як центру права [8]. Питання права на самотрансформацію як нового виміру прав людини у трансгуманістичну епоху аналізується у роботі, опублікованій Т.Цимасом [9]. М. Ласаль досліджує еволюцію прав людини під впливом трансгуманістичних ідей та встановлює, що природа більше не вважається підставою права, натомість у центрі уваги опиняються самовизначення і можливості технологій [10].

Метою цієї статті є дослідження трансгуманізму як філософсько-правової категорії: аналіз його ґенези та понятійного змісту, виявлення правових викликів, що він породжує, та окреслення підходів до їх вирішення в контексті сучасного права прав людини.

Виклад матеріалу дослідження. Трансгуманізм як організований інтелектуальний рух веде свій відлік від кінця 1980-х – початку 1990-х років, хоча ідеї, що лежать в його основі, мають значно глибші коріння. Сам термін у його сучасному значенні запровадив Джуліан Хакслі ще у 1957 році, описавши перехід людини за межі власної природи через свідоме застосування науки і технологій¹. Однак як структурований рух трансгуманізм набув форми завдяки зусиллям Макса Мора, Ніка Бострома, Наташі Віта-Мор та їхніх однодумців, які у 1990-ті роки сформулювали його ключові принципи та організаційну базу.

Так, зокрема, Макс Мор у своєму есе «Трансгуманізм: до футуристичної філософії» (1990) вперше сформулював сучасне розуміння трансгуманізму як філософського напрямку, а разом із Т. О. Морроу заснував журнал «Екстропія» (1989) та Інститут Екстропії (1992-2007). У 1990-х роках «екстропіанство», лібертаріанська доктрина подолання людських обмежень за допомогою технологій, вийшло на перший план трансгуманістичного руху, а Мор сформулював його ключові принципи у «Principles of Extropy». В свою чергу, Наташа Віта-Мор зробила внесок ще раніше: «Трансгуманістичний маніфест», авторства Віта-Мор, було складено у 1983 році та переглянуто у 1998-2020 роках, а також вона була серед авторів *Transhumanist FAQ* у середині 1990-х. Організаційне оформлення руху завершив Нік Бостром: Світова асоціація трансгуманістів (WTA) була заснована на початку 1998 року Ніком Бостромом і Девідом Пірсом з метою забезпечення загальної організаційної бази для всіх трансгуманістичних груп та інтересів, а також розвитку більш зрілої й академічно респектабельної форми трансгуманізму [12].

З доктринального погляду, трансгуманізм може бути визначений як соціально-філософська і наукова течія, що обстоює використання і розвиток технологій, здатних радикально вдосконалити людський стан шляхом поліпшення когнітивних, фізичних та емоційних здатностей людини, а також подолання старіння і смерті [2, с. 25]. Б. Каммінгс уточнює, що трансгуманісти розрізняють три типи технологічного впливу: терапевтичний (відновлення норми), вдосконалювальний (перевищення норми) та трансформаційний (заміна людського в людині) [1, с. 218].

У тому ж дослідженні Б. Каммінгс звертає увагу на те, що трансгуманізм у правовому контексті вже виявив свої «щупальця» у сфері права інтелектуальної власності, а такі пристрої, як Apple Watch та Google Glass, є лише прологом до технологічно-біологічного симбіозу, передбаченого піонерами руху [1, с. 220]. Цей спостереження підкреслює, що правова наука повинна реагувати на виклики трансгуманізму вже сьогодні, не чекаючи повного технологічного розгортання.

Р. Фрідманський пропонує розглядати трансгуманізм як «уніфікуючий гасло для різних культурних, політичних, філософських та цифрових течій», що просувають ідеї розвитку і розширення меж людського виду [4, с. 2078]. Ця характеристика підкреслює принципову ідеологічну неоднорідність руху: поряд із ліберально-прогресивними гілками існують консервативні, релігійні та технократичні варіанти трансгуманізму, що суттєво ускладнює його правову кваліфікацію.

Для правової науки принципово важливим є питання про те, чи є трансгуманізм лише філософською позицією, чи він вже набуває статусу правового концепту. Видається, що останнє твердження точніше відображає дійсність: трансгуманізм формує нову правову проблематику – від питань патентування генетичних модифікацій до режиму «нейроправ» і тим самим неминуче проникає в юридичний дискурс. Водночас, вважаємо, правова кваліфікація трансгуманізму як категорії залишається дискусійною: він не вписується у традиційне розмежування між суб'єктивним правом і правовою нормою, між природним і позитивним правом.

Трансгуманізм виростає з кількох взаємопов'язаних філософських традицій, кожна з яких має власні правові імплікації. Першою і найважливішою є традиція індивідуальної автономії, сягаючи своїм корінням до ліберальної філософії Дж. С. Мілля: людина є сувереном власного тіла і розуму, тому держава не має права забороняти їй модифікувати власний організм. Ця ідея знайшла правове втілення у принципі інформованої згоди та праві на самовизначення, але трансгуманізм розширює її до меж, що викликають серйозні, на нашу думку, правові питання: чи може людина «згодитися» на незворотні модифікації, що змінять саму її здатність давати згоду в майбутньому?

П. Корбі у своєму критичному аналізі виявляє в основі трансгуманізму глибокий позитивістський оптимізм: переконаність у тому, що наукові методи є єдиним надійним шляхом до людського прогресу, а межі людського існування – суто технічними проблемами, що підлягають вирішенню [5, с. 183]. Там само автор посилається на Н. Бострома та Дж. Савулеску, які обстоюють не просто право, а моральний

¹ Для Хакслі трансгуманізм – це поняття, тотожне його поняттю еволюційного гуманізму, суть якого він викладає так: «Людський вигляд може, якщо забажає, вийти межі себе – як спорадично (один індивід одним способом, інший індивід – іншим), але і як людство в цілому. Нам потрібно вигадати ім'я для цього нового переконання. Можливо, підійде трансгуманізм: людина залишається людиною, але перевершує себе, усвідомлюючи нові можливості для своєї людської природи» []

обов'язок самовдосконалення людини засобами технологій, - позиція, яка у правовому вимірі може трансформуватися у дискримінацію «невдосконалених» осіб [5, с. 184].

М. Потрч та В. Страховник аналізують проект «морального трансгуманізму», що передбачає вдосконалення моральних чеснот людини шляхом генетичних втручань та фармакологічних засобів [7]. Ці автори наголошують, що ключовою рисою людської моральної свідомості є чутливість до підстав - здатність розпізнавати і відповідати на моральні доводи [7]. Технологічне «вдосконалення» моральних здатностей може підірвати саме цю чутливість або зробити її зайвою, що з правової точки зору означає руйнування підвалин осудності і відповідальності.

Принципово важливою для правової науки є позиція Д. Крауча, який обстоює, що томістська теорія природного права є не перешкодою, а орієнтиром для оцінки технологій вдосконалення: природний закон, на відміну від популярних уявлень, не є абсолютно незмінним, оскільки він виходить з благ, до яких прагне людська природа, а не з конкретних біологічних проявів цієї природи [6]. Таким чином, ті технології, що служать автентичному людському розквіту, могли б отримати правове визнання навіть у рамках природно-правової традиції, тоді як ті, що руйнують людину як розумну і моральну істоту, підлягали б правовому обмеженню.

Вбачається, цей підхід видається найбільш перспективним для правової науки, оскільки він дає змогу уникнути двох крайнощів: техно-утопічного лібертаріанства, що знімає будь-які правові обмеження, та біоконсервативного заперечення, що ігнорує потенціал науково-технічного прогресу для захисту прав людини. В той же час, правова регуляція трансгуманістичних технологій потребує критерію розрізнення, оскільки і природне право у його сучасній інтерпретації здатне забезпечити таке розрізнення.

Найгострішою ареною зіткнення трансгуманізму та права є сфера прав людини. Класична концепція прав людини базується на певних антропологічних передумовах: рівність людей ґрунтується на спільній природі, гідність - на незмінному ядрі людськості, недоторканність - на непорушності тілесної цілісності. Трансгуманізм розхитує всі три передумови: якщо природа людини є змінною, якщо одні люди є «вдосконаленими», а інші - ні, то що стає основою рівності та гідності? [13; 14; 15].

М. Ласаль фіксує принципово важливий зсув: завдяки трансгуманістичному впливу природа більше не вважається підставою права, натомість у фокусі правового дискурсу опиняються самовизначення і технологічні можливості [10, с. 227]. Цей зсув відображається у нових правових конструктах: право на смерть, право на зміну статі, право на генетичне вдосконалення власних нащадків - усі вони виростають із трансгуманістичної логіки автономії, що заперечує нормативний характер природних обмежень.

Особливою правовою проблематикою є так звані «нейроправа» - права у сфері захисту людського мозку від технологічного втручання, маніпуляцій і несанкціонованого доступу. Р. Фрідманський наводить аргументи на користь того, що прискорений розвиток нейротехнологій вимагає формування нового покоління прав людини - прав, що захищають когнітивну свободу, ментальну приватність та психологічну безперервність ідентичності [4, с. 2080]. Відзначимо, пілотним прикладом у цій сфері є Чилі, яка у 2021 році ухвалила поправку до конституції, що захищає «нейральні права», - по суті перший у світі такий крок на рівні основного закону.

В. Вардан звертає увагу на ще один аспект правової проблематики трансгуманізму: відповідальність за наслідки технологічного вдосконалення [2, с. 28]. Якщо генетичне редагування призводить до непередбачуваних наслідків, хто несе відповідальність - науковець, компанія, держава чи сама «вдосконалена» особа? Розрив між темпами технологічного розвитку та законодавчим регулюванням породжує правовий вакуум, що особливо небезпечний з огляду на незворотний характер деяких втручань.

У роботі, присвяченій правовому антропоцентризму [8], обстоюється позиція, що ключовим правовим завданням є збереження антропоцентризму правової системи, тобто людини як центру та мети права.

навіть в умовах технологічної трансформації. Автор пропонує відрізняти трансгуманізм, що прагне вдосконалити людину, від техно-онтологічного постантропоцентризму, що взагалі виходить за межі людини як правового суб'єкта [8]. Цілком зрозуміло, таке розрізнення є важливим для правової науки: трансгуманізм у помірному варіанті може бути акомодований у рамках існуючої правової системи, тоді як радикальний постгуманізм потребує принципово нової правової парадигми.

Ньяті Л. аналізує право на самотрансформацію як новий вимір прав людини і констатує, що трансгуманізм ставить питання про право на доступ до технологій вдосконалення як умови рівних можливостей у майбутньому суспільстві. Якщо вдосконалення стане необхідною умовою повноцінної участі у суспільному житті, то доступ до відповідних технологій перетвориться на соціальне право нового покоління, тобто трансгуманізм може парадоксально посилити, а не послабити соціально-правовий вимір захисту людини [9].

Одним із найбільш дискусійних питань на перетині трансгуманізму та права є питання про правовий статус «постлюдини» - суб'єкта, який внаслідок технологічних модифікацій набуде характеристик, що

принципово відрізнятимуть його від сучасної людини. Вже сьогодні ця проблема виходить за межі абстракцій: нейроімпланти, що вже існують, ставлять питання про приватність думок¹; алгоритмічні системи прийняття рішень - про природу правосуб'єктності²; можливість цифрового клонування свідомості - про ідентичність особи як правову категорію³.

Б. Каммінгс стверджує, що питання «правосуб'єктності постлюдини» є одним із найфундаментальніших правових питань трансгуманізму [1, с. 230]. Якщо свідомість людини буде завантажена у комп'ютер, чи збережуться за нею ті самі права? Якщо нейральні дані будуть зламані або маніпульовані, хто є потерпілим і хто - суб'єктом відповідальності? Відповіді на ці питання вимагають перегляду самих засад правової антропології.

М. Ласаль акцентує увагу на тому, що класична концепція прав людини 1948 року не зазнала формальних змін, однак її антропологічний зміст був суттєво модифікований завдяки судовій практиці та новим правовим концептам, що виростають із трансгуманістичних ідей [10, с. 228]. Так, право на особисту ідентичність поступово розширюється до права на ідентичність, яку особа сама обирає і формує, у тому числі за допомогою технологій. Цей процес відбувається стихійно, без системного правового осмислення, що породжує непослідовність і суперечності у правозастосуванні.

М. Філіпова, К. Ілієв та Р. Юлева-Чучулайн вказують, що трансгуманістичні трансформації суспільства вимагають оновленої системи правовідносин, у якій штучний інтелект, кіборги та інші нові суб'єкти стануть рівноправними учасниками правового обороту [3]. Ці автори розглядають трансгуманістичний правовий світогляд як відповідь на об'єктивні вимоги часу, хоча й застерігають від надмірно радикальних інтерпретацій, що ігнорують правові гарантії захисту людини.

Видається, що правова антропологія перебуває перед вибором між двома стратегіями. Перша - збереження людиноцентризму через розширення поняття людини: визнання того, що «вдосконалена» людина залишається людиною у правовому сенсі, доки зберігає певне ядро ідентичності та розумної автономії. Друга - поступовий перехід до пост-антропоцентричної правової парадигми, де правосуб'єктність визначається не видовою приналежністю, а рівнем когнітивної та моральної компетентності. Перша стратегія є більш консервативною і безпечною, друга - радикальнішою і потенційно більш справедливою у довгостроковій перспективі. Цілком зрозуміло, вибір між ними є однією з ключових задач правової науки найближчих десятиліть.

Попри гостроту викликів, нормативно-правова реакція на трансгуманізм залишається фрагментарною і непослідовною. В. Вардан констатує, що держави реагують на трансгуманізм вкрай різноманітно: Європа спирається на принцип обережності та жорсткий захист приватності, США обирають більш ліберальний підхід з мінімальним регуляторним втручанням, Китай розглядає трансгуманізм як інструмент геополітичного впливу [2, с. 30]. Така строкатість може призвести до «туризму вдосконалення» - масового переміщення людей до юрисдикцій з найменш обмежувальним регулюванням.

У сфері нейроправ першим кроком стало конституційне закріплення «нейральних прав» у Чилі (2021). Пропозиції щодо формування нового покоління прав, що захищають ментальну приватність і когнітивну свободу, висловлювалися і на рівні міжнародно-правового дискурсу [4, с. 2081]. Генетичне редагування людського геному залишається нерегульованим на міжнародному рівні: випадок Хе Цзянькуя⁴, який у 2018 році здійснив редагування геному дітей, виявив відсутність уніфікованих міжнародних норм, що могли б запобігти або покарати такі дії [2, с. 28].

¹ Система Neuralink є двонаправленою, що породжує невизначеність щодо можливості видобування інформації, яка вторгається у приватність особи. Несанкціонований доступ до нейроімплантів може дозволити зловмисникам маніпулювати або викрадати чутливі нейродані, включно з приватними думками, спогадами або навіть здатністю впливати на рішення людини [16].

² У 2023 році Верховний суд Чилі став першим судом у світі, що розглянув справу про захист нейроприватності: позивач стверджував, що його дані мозкової активності були недостатньо захищені пристроєм компанії Emotiv - гарнітурою, яка фіксує електричну активність мозку [17].

³ Цифровому двійнику людини (Human Digital Twin) може бути надано правосуб'єктність як копії та розширенню особистості, поглядів, принципів та етики біологічної особи у цифровому світі; проте якщо таку правосуб'єктність буде надано, постає низка питань, що ускладнюють ситуацію, а не дають відповіді [18].

⁴ У листопаді 2018 року китайський вчений Хе Цзянькуй оголосив про народження перших у світі генетично модифікованих дітей, близнюків Лулу та Нани, чий геном був відредагований за допомогою технології CRISPR/Cas9 з метою формування резистентності до ВІЛ. У грудні 2019 року суд засудив Хе Цзянькуя до трьох років позбавлення волі за «незаконну медичну практику», кваліфікувавши його дії як такі, що здійснювалися «в гонитві за славою та вигодою» і «порушили медичний порядок». Водночас показово, що переслідування відбулося виключно на підставі норм національного законодавства Китаю: більш ефективні та обов'язкові механізми мають бути вироблені між різними країнами, а для кращого глобального реєстру та нагляду за технологіями редагування геному людини необхідно зміцнити міжнародну співпрацю [19].

Отже, для систематизації правової регуляції трансгуманістичних технологій видається доцільним виокремити кілька рівнів: міжнародно-правовий (зокрема, принципи та стандарти, аналогічні Оов'єдській конвенції з біоетики), регіональний (модель ЄС, що спирається на принцип обережності та захист людської гідності), національний (конституційне закріплення нейроправ і спеціальне законодавство про вдосконалення людини) та корпоративний (стандарти відповідальної розробки і застосування відповідних технологій).

Дослідження щодо постгуманістичних викликів для права [8] пропонує ключовий орієнтир: правовий антропоцентризм як принцип, що не заперечує технологічних змін, але зберігає людину як незмінну мету і межу права. Цей принцип має стати одним із засадничих у будь-якій системі правової регуляції трансгуманістичних технологій. Власне, на наш погляд, правова регуляція трансгуманізму знаходиться на початковому етапі свого формування. Отже, найбільш реалістичним і науково обґрунтованим підходом є поступова розбудова багаторівневої регуляторної системи, що спирається на принципи пропорційності, недискримінації, оборотності втручань та збереження людиноцентризму права.

Висновки. Як результат нашого дослідження, можемо виокремити наступні ключові питання.

Трансгуманізм є самостійною філософсько-правовою категорією, що описує сукупність ідей, практик та правових вимог, пов'язаних із технологічним вдосконаленням людини. Він не вписується у традиційні рамки ні природного, ні позитивного права, але формує нову правову проблематику, що потребує систематичного наукового осмислення. Генеза трансгуманізму пов'язана з філософським позитивізмом та ліберальною традицією автономії особи. Спроби укорінити трансгуманізм у природно-правовій традиції видаються перспективними для правової науки, оскільки дають можливість відрізнити вдосконалення, що служать справжньому людському розквіту, від тих, що руйнують підвалини правосуб'єктності та відповідальності.

Трансгуманізм ставить перед правом прав людини принципові виклики: загрозу «призначеної нерівності», необхідність формування нейроправ, переосмислення правових основ ідентичності та когнітивної свободи. Пілотні законодавчі рішення свідчать про те, що правова реакція на ці виклики вже розпочалася, хоча й залишається фрагментарною.

Правова антропология стоїть перед вибором між людиноцентричною стратегією (розширення поняття людини через «вдосконалену» особу) та пост-антропоцентричною парадигмою (правосуб'єктність на підставі когнітивної та моральної компетентності). Перша стратегія є більш безпечною у короткостроковій перспективі, друга - потенційно більш справедливою у довгостроковому вимірі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Cummings B. Transhumanism: Morality and Law at the Frontier of the Human Condition. *Ave Maria Law Review*. 2022. P. 216–270. URL: <https://www.avemarialaw.edu/wp-content/uploads/2022/09/Cummings-Proof.pdf>
2. Vardhan V. The Singularity and the Law: Expounding Transhumanism, Exponential Technology and the Incipient Legal, Ethical and Political Challenges. *International Journal of Legal Developments & Allied Issues*. 2022. Vol. 8, No. 2. P. 25–33. DOI: 10.55662/IJLDAI.2022.8204.
3. Filipova M., Iliev K., Yuleva-Chuchulayn R. A Transhumanist Legal Worldview: Responding to the Challenges of Time (Requirement, or Necessity?). *Futurity Economics & Law*. 2021. Vol. 1, No. 1. URL: <https://futurity-econlaw.com/index.php/FEL/article/download/67/67>
4. Fridmanskyy R. M. et al. Human Rights in the Context of Transhumanist Medicine: Ethical and Legal Aspects. *Wiadomości Lekarskie*. 2024. Vol. 77, No. 9. P. 2077–2082. DOI: 10.36740/WLek/195164.
5. Corby P. M. An Innate Despair: The Philosophical Limitations of Transhumanism and its Misplaced Hope in Human Enhancement. *Linacre Quarterly*. 2025. Vol. 92, No. 2. P. 182–192. DOI: 10.1177/00243639241281977.
6. Crouch D. T. Transhumanism within the Natural Law: Transforming Creation with Nature as Guide. *Religions*. 2024. Vol. 15, No. 8. Art. 949. DOI: 10.3390/rel15080949.
7. Potrč M., Strahovnik V. Transhumanism, Human Moral Enhancement, and Virtues. *Religions*. 2024. Vol. 15, No. 11. Art. 1345. DOI: 10.3390/rel15111345.
8. Lazarotto B. The Legal Anthropocentrism at Crossroads: International Legal Principles Ahead of Transhumanism and Post-Anthropocentrism. *European Journal of Law and Technology*. Vol 16. 2025. URL: <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/1087>
9. Nyathi L. Unveiling the Right to Self-Transformation and Self-Enhancement: Exploring Transhumanism and Its Impact on Human Rights and the Future of Humanity. *Deusto Journal of Human Rights*. 2024. № 13. P. 119–147. DOI: 10.18543/djhr.3072.
10. Lacalle M. Transhumanism and Law: From Human Nature to Self-Determination as the Foundation of Human Rights. *Cuadernos de Bioética*. 2021. Vol. 32, No. 105. P. 225–235. DOI: 10.30444/CB.100.

11. Huxley J. Transhumanism. In: *New Bottles for New Wine: Essays*. London : Chatto and Windus, 1957. P. 13–17.
12. Bostrom N. A History of Transhumanist Thought. *Journal of Evolution and Technology*. 2005. Vol. 14, № 1. URL: <https://nickbostrom.com/papers/a-history-of-transhumanist-thought/>
13. What does Transhumanism Mean for Human Rights? // International Service for Human Rights (ISHR). 2024. URL: <https://ishr.org/what-does-transhumanism-mean-for-human-rights/>
14. Philopedia. Transhumanism. URL: <https://philopedia.org/topics/transhumanism/>
15. Frankenstein and the law: some reflexions on transhumanism / Academia.edu. URL: <https://www.academia.edu/13104163/>
16. Cassinadri M., Ienca M. Neuralink's brain-computer interfaces: medical innovations and ethical challenges. *Frontiers in Human Dynamics*. 2025. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/human-dynamics/articles/10.3389/fhumd.2025.1553905/full>
17. Do B., Badillo M., Cantz R., Spivack J. Privacy and the Rise of «Neurorights» in Latin America. *Future of Privacy Forum*. 2024. URL: <https://fpf.org/blog/privacy-and-the-rise-of-neurorights-in-latin-america/>
18. Zia-Ul-Haq M. Legal Personhood and Identity of Human Digital Twins. *Legal Research & Analysis*. 2025. Vol. 3, № 1. P. 12–25. DOI: 10.69971/lra.3.1.2025.42.
19. Liu S. Legal reflections on the case of genome-edited babies. *Global Health Research and Policy*. 2020. Vol. 5. Art. 23. DOI: 10.1186/s41256-020-00153-4.
20. Dmytro M. Bielov, Myroslava V. Hromovchuk, Yaroslav V. Hreca, Vasyl V. Tymchak. Essence of somatic human rights in the process of biomedical research. *Wiadomości Lekarskie*. Volume LXXIV, Issue 10, Part 2, October 2021. P. 2663-2668. DOI:10.36740/WLek202110226

Дата першого надходження рукопису до видання: 10.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Кругул А.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0